

Ўзбекистон Республикаси Мустақиллик куни — 1991 йил 1 сентябрдан чиқа бошлаган

Муассислар: Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар қўмитаси, Болалар жамғармаси ва «Соғлом авлод учун» Халқаро хайрия жамғармаси

В. ТАРАН олган сурат

ФАРЗАНД — ЭНГ ОЛИЙ НЕЪМАТИ

Жаҳонда энг олий неъматдир фарзанд,
Фарзанд бўлур ёлғиз жонингга пайванд.
Фарзанд бирла тўлур мақсудинг жоми,
Фарзанд бирла қолур ҳар кимнинг номи.
Тирикликда ундан кўзларинг равшан,
Ўлгач, гўристонинг айлагай гулшан.

Йиқилсанг қўлингни тутувчи норинг,
Оёғинг таянчи, кетса мадоринг.
Белинг қуввати у, суянган тоғинг,
Ёшлигинг, кўз нурунг, равшан чироғинг.
Дўстлар ёрдами-ла маҳв ўлса душман,
Фарзандлар жон тикар, бошқалари тан.

Абдурахмон ЖОМИЙ

3-БЕТ:

ХАЛҚИДЕК БОЛАЖОН ЭДИ У

Бир куни жуда катта йиғилишдан келиб «Қачонгача йўқ нарсаларни мақтаб ёзишим керак, қачонгача?» — деб инграб айтганлар.

ЮРАГИМНИ ТИЛДИ ЯНГАЛАР

4-БЕТ:

Дилором худди ток ургандек қўлини тортиб олди ва: «Тегманг, аъзойи баданим қалтираб, қўрқиб кетяпман,» — деди.

5-БЕТ:

ШУ ЎЗБЕКЧИЛИК БЎЛДИМИ?

Ким сўзида турмаса, лафзсиз, бебурд дейишади. Буям бир тавқил лаънатдай гап.

7-БЕТ:

МЕНГА ФАРЗАНД КЕРАК ЭМАС!

Рустамнинг «Фарзанд уники, ўзи исм қўйиб, ўзи боқиб олаверсин», — деганини эшитиб юраги музлади.

сон
17
Д

Республика Олий Мажлисининг мазкур анжумани мамлакат ва халқ ҳаётида муҳим урин тутувчи масалалар муҳофиза этилгани билан аҳамиятли бўлди.

Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Исмоил Каримов иштирок этди.

Олий Мажлисининг 30 апрел кунни булган сессиясида Ўзбекистон Республикаси Конституциясида мубофиқ Қорақалпоғистон Республикаси Жуқорги Кенгеси раиси Т. Камолов Олий Мажлис Раисининг уринбосари этиб сайланди.

Олий Мажлис Раисининг уринбосари А. Қосимов Ер кодексини, Қишлоқ хўжалиги ширкати, Фермер хўжалиги, Деҳқон хўжалиги тўғрисидаги қонунлар лойиҳалари юзасидан маъруза қилди.

Депутатлар Ер кодексини тасдиқлаб, Қишлоқ хўжалиги ширкати, Фермер хўжалиги, Деҳқон хўжалиги ҳақидаги Қонунларни қабул қилдилар.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Исмоил Каримов сессия-

да катта нутқ сузлади. У қабул қилинган Ер кодекси ва бошқа қонунлар қишлоқ хўжалигини тараққий эттиришда муҳим аҳамият касб этишини ало-

ҳида таъкидлаб, Ўзбекистон халқи олдида турган янги вазифалар ҳақида гапирди.

Депутатлар давлат Ер кадастри тўғрисидаги қонун лойиҳасини биринчи ўқишда маъқулладилар. Ўзбекистон Республикасининг Оила Кодекси лойиҳаси (иккинчи ўқишда) ҳақида қонунчилик ва суд-хуқуқ масалалари қўмитаси раисининг уринбосари Ф. Муҳиддинова маъруза қилди.

Қизгин мунозаралар остида утган муҳофизадан сунг депутатлар Ўзбекистон Республикасининг Оила Кодексини тасдиқладилар. У 1998 йил 1 сентябрдан қучга киради.

Чет эл инвестициялари ҳамда чет эллик инвесторлар хуқуқларининг қафолатлари ва уларни ҳимоя қилиш чоралари тўғрисидаги қонунлар лойиҳалари ҳақида иқтисодий ислохотлар ва тадбиркорликни ривожлаштириш қўмитаси раиси А. Йўлдошев маърузаси тингланди. Мунозаралар якунида Ўзбекистон Республикаси Президенти

БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ XI СЕССИЯСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

ти Исмоил Каримов сузга чиқди. Республикада хорижий сармояларни жалб этиш — мамлакат иқтисодиётини ҳар томонлама ривожлантириш, фаровонликка эришишнинг муҳим омилдир, деб қайд этди давлатимиз раҳбари.

Депутатлар хорижий сармоялар ҳамда хорижий сармоядорларга бериладиган қафолатлар ва уларнинг хуқуқларини муҳофиза қилиш ҳақидаги қонунлар ва уларнинг қучга кириш вақти тўғрисидаги қарорларни қабул қилдилар.

Депутатлар Қонунчилик ва суд-хуқуқ масалалари қўмитаси раиси Н. Исмоилов маърузасини тинглад. Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси тўғрисидаги қонунни қабул қилдилар.

1 май кунни Ўзбекистон Респуб-

ликаси Олий Мажлисининг XI сессияси уз ишини давом эттирди.

Сессия ишида Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримов иштирок этди.

Иқтисодий ислохотлар ва тадбиркорликни ривожлантириш қўмитаси котиби Т. Файзуллаев янги таҳрирда тақдим этилган Гаров тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза ўқиди. Муҳофизадан сунг мазкур қонун қабул қилинди.

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш қўмитаси раиси Г. Йўлдошевнинг янги таҳрирдаги Аҳолини иш билан таъминлаш тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақидаги маърузаси тингланди. Муҳофизадан сунг бу қонун ҳам қабул қилинди.

Вижлон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раиси уринбосари П. Қодиров маъруза қилди. Бу хужжат буйича қизгин муҳофиза бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримов бу масала юзасидан сузга чиқди. Давла-

тимиз бошлиғи жойлардаги давлат, ақлия органлари ва бошқа хуқуқни муҳофиза қилиш ҳамда фуқароларнинг узини уз бошқарши органлари раҳбарлари, олий мактаб, халқ таълими, маданият ходимлари олдида ислом фундаментализми, экстремизм, ваҳҳобийлик, миссионерлик қуранишлари, олға қараб қилаётган ҳаракатимизга тусиқ бўлиш йўлидаги ҳар қандай уринишларга қарши кескин ва муросасиз кураш олиб бориш вазифасини қўйди.

Парламент янги таҳрирдаги Вижлон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисидаги қонунни қабул қилди.

Депутатлар айрим қонун хужжатларига узғартириш ва қўшимчалар киритди, Ўзбекистон Республикасининг бошқа давлатлар билан тузган бир қанча шартномаларини ратификация қилди. Ўзбекистоннинг бир қанча конвенцияларга қўшилиши тўғрисида қарор қабул қилдилар.

Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раисининг уринбосари П. Қодиров маърузаси буйича Олий Мажлис «Ўзбекистон Республикаси халқ устаси» фахрий унвонини таъсис этди.

Шу билан биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ун биринчи сессияси уз ишини тутатди.

«ТАЪЗИМ СИЗГА, УРУШ БЕВАЛАРИ»

Нурота туманида ўтказилган тадбир мавзуси ана шундай номланди.

— Биз қўпичча уруш қатнашчиларига эътибор бериб, уларнинг беваларига ғамхўрлик қўрсатишни унутиб қўйгандик, — дейди туман ҳокими уринбосари, хотин-қизлар қўмитаси раиси Шодигул Ҳуснова телефон орқали хабар бераркан.

— Оила йилида амалга ошириладиган хайрли ва савобли ишларимиздан бири сифатида уруш беваларига эътиборни қўчайтирганмизни айтиб ўтиш лозим. Яқинда туманимиздаги Ҳозгон қўрғонида яшовчи саккиз нафар уруш бевалари билан учрашув ўтказдик. Бу аёлларнинг эрлари урушда ҳалок бўлишган, узлари еш чақалоқлари билан бева қолганлар. Шуларнинг кўнглини қутариш, озгина булса-да меҳмуруват қўрсатиш мақсадлида ушбу тадбирни уюштирдик.

Бир пиела чой устида бўлиб ўтган учрашувда қўрғондаги «Юлдуз» болалар боғчаси кичкинтойлар аёлларнинг уруш давридаги ҳаётини жонли саҳнага олиб чиқишди. Аёл салокати ва вафосини мадҳ этувчи куй-қўшиқлар янгради.

Учрашувда уруш беваларига ҳомий ташкилот ва меҳнат жамоаларининг эъзадлик совғалари топширилди.

Г. ҲУСАИНОВА

Асли келиб чиқишимни юзлардан, узимни бахмалликман деб юраман. Бахмал ва Бойсун — боболаримиз қуноқ топган жой. Шажара бошимиз Солин бобо. Унинг асли исми бошқа бўлган, чавандозликдан олиб келган «Солин»ларни ҳаммага тенг тақсимлаб бергани учун «Солин» номини олган. Манзили Бойсун туманидаги «Жийдали Бойсун» худуди ҳисобланади. Солин бобонинг туққизта ўғли бўлган. Биз унинг Шодмон ўғлидан тарқалганмиз. Иккинчиси Тоғай, кейингиси «Каврак». Бу авлоддан қўлаб олим уламолар етишиб чиққан. Туртинчи бобомиз Қирсадоқ, бешинчиси Уяс бобо. Дунё яралгандан буён бу оталардай марди майдонни битганмас. Кейинги оталаримиз Давлат билан Жабувчи, улардан меъмор ва уй қурувчилар қўп чиққан. Кенжа боболаримиз Лапшара ва Кишанхўжалар асосан деҳқончилик ва чорвачилик билан шугулланганлар.

Бизнинг авлод ўзбекнинг Солин уруғидан тарқалган. Дастлабки оталаримизнинг яшаш жойи Бойсун тумани худуди бўлиб, у ердан бир от

туфайли қучиб келиб қолганмиз.

Шаҳрисабз даласи,

Қолди совлиқнинг сараси.

Бири икки бўлмасин,

Шоназарбийнинг боласи.

Қисқасини айтсам, Шаҳрисабз беги билан Бойсун бийи (бизнинг ота-

ЎЗБЕКНИНГ ЮЗЛАР УРУҒИДАНМИЗ

лар) тутишган ака-укалар орасига душман оралаб, икки биродарни уруштириб қўяди. Шаҳрисабз беги, «Ога, отни менга берсангиз», деб уз одамларини юборади.

— Менинг отимдан бошқа от оғамга қуриб кетибдими? — деб Бойсун бийи бир кечада уз тарафдорлари билан Бойсундан қучиб кетадилар.

Қиш пайти булгани учун йўлда

6. Холмирза бобонинг отаси — Нурмирза бобо.

7. Унинг отаси — Дуст бобо.

8. Дуст бобонинг отаси — Ботир бобо.

С. ЙЎЛДОШЕВ,
Чироқчи тумани, Гўвҳона
қишлоғи

ТЎҚҚИЗ ПУШТИМНИ БИЛАМАН

Мен Чироқчи туманидаги 62-сонли тўққиз йиллик таянч мактабининг IX синфиди ўқийман. «Оила шажараси» танловига қизиқиб қўлиб тўққиз пуштимнинг номини «эзи» юбораялман.

1. Отам — Кенжабой ака.

2. Унинг отаси — Тура бобо.

3. У кишининг даласи — Йўлдош бобо.

4. Йўлдош бобонинг отаси — Маҳма бобо.

5. Унинг отаси Холмирза бобо.

«Оила шажараси» танловига

юриш, устига-устак учар йилқилар, подалар билан қучиш анча қийин кечади. Қўлаб қуй-қўзилар совуқдан нобуд бўладилар. Мол аччиги, жон аччиги деганларидек, бир от туфайли ога-инилари Шоназардан норино бўладилар. Шоназар узига эргашганлар билан Жиззах вилоятининг ҳозирги Зомин, Зарбдор туманига келиб жойлашадилар. Бахмал туманига бориб қолишларининг сабаби эса қуйидагича:

Бахмал у пайтда бошқа ном билан аталган, асосан қирғиз-қозоқ ога-инилар яшаган. Улардан бу ерни оталаримиз битим асосида олганлар.

*Етти сойни қўшилиши,
Ери бойқуш ер экан,
Хотини семиз, эри орриқ,
Эри бойқуш ер экан.
Ун бир ой ўтирдик,
Ез бетини кўрмадик,
Бир ой қолди битимега,
Не бўлишимиз билмадик.*

— деб қучиб кетишган экан!

Тўққиз ота Солиндан тарқаган бизнинг уруғ ҳозирги кунда Сурхондаре, Қашқадаре, Жиззах, Тошкент вилоятларида яшамоқда.

Холбўта ШЕРҒОЗИЕВ,
Оққўрғон тумани,
Алимкент қўрғони

— Олмосхон опа, ўзингизга маълумки, элимизнинг дарёдиди шоири Фафур Гулом ҳақида унинг шеърятини шайфолари, илмий тадқиқотчилар қатори ишларни амалга оширишлар. Фафур Гулом шундай ҳазинаки, қанча ўрганасек, шунча янги қирралари очилмоқда. Авваламбор, у кишидан нечта фарзанд қолган ва нима ишлар билан эл-юртга хизмат қилмоқда, шулар ҳақида гапириб берсангиз.

— Биз, Фафур Гуломнинг фарзандлари олтигамиш. Опамиз Холидахон — уй бекаси, ун фарзанднинг онаси эдилар, раҳматли булдилар. Акам Улуг Гафурович — Ўзбекистон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, Беруний мукофоти совриндори, 3 фарзанднинг отаси эдилар, 1990 йилда утдилар. Мен учинчи фарзандман, менинг ҳам уч зурриёдим бор. Укам Мирзақодир — академик, физика-техника институтини директори, 2та фарзанди бор. Кичик укам — Хондамир — Тошкент Давлат Дорилфунунининг тарих факултети декани, 3 фарзанднинг отаси, Энг кенжаотийимиз — Тошхон — Микробиология институтини ишлайди. Фан номзоиди, 2 углининг онаси.

— Олмосхон опа, академик шоирнинг олти фарзанди ҳам илм-фанда ўз ўрнини топан экансизлар. Зията интилиш болаликдан шаклландими? Отангиз сизлар билан шугулланишга вақт топпиларми?

— Дадам бизларни қаттиқ назорат қилиб, фалон китобни ўқи деб талаб қилмаганлар. Аммо узлари эрта-ю кеч китоб, қоғоз, қалам билан бўлиб, бизларга шахсий намуна курсатганлар. Бизнинг дарсларимизни асосан аям текширибдилар. Уйимиздаги кутубхонадан барчамиз эркин фойдаланганмиз. Ақлимизни таний бошлагач, ўзимиз Фафур Гуломнинг болалари яхши ўқимаслиги кечириб булмас хато, деб тушуниб ҳам жон-жаҳдимиш билан тиришиб ўқиганмиз. Дадам ҳар доим «Менинг соямда юрманглар. Уқиб-урганиш мента эмас, ўзингизга керак. Келажакда катта ҳарфли «Инсон» буламан десангиз, билимсиз эришиб бўлмайди», дер эдилар.

— Фафур Гулом каттагина қалам ҳақини бир тиланчиға бериб юборгани ҳақида гап юради, ростдан ҳам шундай бўлганми?

— Бир куни аям билан дадам бозорга кетаётганларида йўлда бир эски таниши тиланчилик қилиб утирганини кўрадилар ва аямга «сиз олдинроқ кетаверинг», дейди-

лар, Ундан «Нега бундай турибсан», деб сурайдилар. «Эй жуда қийналдим, болачакам оч. Шу учун мажбур бўлиб қолдим», — дейди тиланчилик қилиб турган киши. Дадам унга: «Қанча пул бўлса, тиланчиликни ташлайсан», — деса, у киши: «5 минг сум

бир заҳматли болалик ҳақида ҳикоя қилади. Агар одам ўз бошидан бирор воқеани кечирмаса, бунчалик таъсирли шёър чиқиши қийин. Дадам бутун умр бўйи етимлик

Сокин суҳбатлар

«Яхши, яхши қизим, мен сени норизо қилиб, ҳеч қачон тўй қилмайман», — дегандилар. Ниҳоят, «Ота рози — худро рози» деган нақл рост экан. Раҳматли умр йўлдошим, азиз инсон Қудрат Аҳмедовни танилаб хато қилмадим. Қудрат ака дадамга кув эмас, утил бўлиб эҳтиром ила яшаб утдилар.

— Фафур Гулом рашкчи бўлган дейишди.

— Дадам ақл билан иш қилганлари учун рашкларини ҳам маданият билан ифода этганлар. Аям уларнинг феъл-атворларини яхши билганлари учун ораларида беҳуда рашкка урин булмаган.

— Далагиз сизнинг идеалингизми?

— Хар томонлама. Оиламда, жамоатда, Ватаним севилса, фарзанд тарбиясида, вафода, салоқатда.

— Дейдиларки, Фафур Гуломга фақат омад йўлдош бўлган экан.

— Фафур Гулом тақдир кулфатларини энгги яшаган шоир эди, десак турри буларди. Ҳеч едимдан чиқмайди. Бир куни жуда катта йиғилишдан келиб «Қачонгача йўқ нарсаларни мактаб езишим керак, қачонгача?» — деб инграб айтганлар. Бу шоир қалбининг портлаши эди. Зада юрагининг нолиши эди.

Оламда энг отир дард шоир учун ўз дилдагини айтолмаслиги эмасми? Лекин дадам ушга қийин вақтларда ҳам ҳақиқатини айтган шоир эдилар. Бу сўзларнинг тасдиғи шеърларида ифодаланган.

— Олмосхон опа, сиз армонлимишсиз, беармонлимишсиз?

— Зулфияхон, мен армонлиман ҳам, беармон ҳамман. Армоним — отам халқимиз ҳаётидаги шундай култур қунарли қурмай кетди. Беармонлигим — улуг шоирнинг қизи бўлиб дунёга келдим. Фарзандларим, набираларим билан дадам орзу қилгандек — бахтиёр, осуда юртда яшамокдамиз.

— Адиба сифатида «Оила ва жамият» газетаси мухлисларига айтган гапингиз?

— Оиланинг устунлиги ота. Ушга устун доим мустаҳкам бўлсин. Барча келинларга аям Муҳаррамхондек севимли бўлиш на-сиб этсин. Барча еш қувларга отам Фафур Гуломдек вафонинг узун, оқ йўлини қура олиш бахтини тилайман.

Суҳбатдош: Зулфия МУМИНОВА

СУРАТДА: чапдан ўнгга Ф. Гулом, Олмос, К. Симонов, Ҳ. Гулом. 60-йиллар.

ХАЛҚИДЕК БОЛАЖОН ЭДИ У

Ўзбекистон халқ шоири Фафур Гуломнинг қизи, адиба Олмосхоним билан суҳбат

бўлса дастмоя олиб қосибчилигини қилар эдим», — деб жавоб беради. Дадамнинг чунтагида беш минг сум қалам ҳақи бўлади. Ушга пулни ҳалиги кишига бериб юборади. Аямни эса бозорга олиб бориб, атиги битта сўпурги олиб бериб, қайтариб олиб келадилар. Келгандан кейин: «Муҳаррамой энди пул кейинроқ бўлади», — деб қуядилар. Орадан бир ой ўтиб ҳалиги жойдан утаётсалар, яна ҳалиги киши тиланчилик қилиб утирганини қуриб, «Эй бу номард экан-ку», — деб роса хафа буладилар. Бу сафар танимагандай утиб-кетадилар.

— Олмосхон опа, Фафур Гулом шеърятининг юксак чўққиларидан бири «Сен етим эмассан» шеърини. Бу шеърни ёд билмаган ўзбек йўқ ҳисоби. Шахсан ўзим ҳали-ҳамои шеър сатрларини такрорлаб йиғлайман. Фафур Гуломнинг ўзи ҳам етим ўсганми?

— Дадам 9 ёшида отадан, 15 ёшида онадан етим қолган. Етимликнинг кулфатларини тортгани ҳақида жуда кўп гапириб берар эди. Мана

Мен одам эдим-ку инсон фарзанди, Ох, бечора жоним десам арзийди

деган сатрларининг узиеқ бутун

Миллатидан, жуғрофий келди чиқишдан қатъий назар ҳар бир ота-она ўз фарзанди етук, иктидорли, даврийнинг пешкадами бўлишини хоҳлайди. Ўз фарзандида ушаманган орзуларини қуради. Бахтининг кемтик томонини тулатмоқчи бўлади, бироқ бунга эришиш йўлларини эса ҳар доим ҳам билавермайди.

Биз бутун мана шу порлоқ келажакимиз ҳақиқий маънода бизни қувонтирадиган бўлиш учун нималар қилиш кераклиги ҳақида тўхталмоқчимиз. Одатда бирор жойга боришдан аввал борадиган манзилнингизни яхшилаб ўйлабласиз ва бекатга йўл olasiz.

Биз ҳам сизни фарзандларимизни ҳомилликка бошловчи бекатларга бошлаймиз.

ИШОНЧ БЕКАТИ

Фарзандингиз ҳали еш. У — уқувчи. Шу сабаб Сиз Унга ўқишларига қараб баҳо бера-сиз. Ундан утиган дарсларини сурайсиз ва бўлмай қолган дарсларга атиласиз.

Сизнинг ўз синов услубингиз бор. Сиз сурашнинг қуна-лик дафтардан, уни барақлаш-дан бошлайсиз ва бу чакимчи дафтар орқали фарзандингиз қайси дарста кеч қолгани, қайси фандан уй вазифини бажармаганини билиб ола-сиз.

Фарзандингиз индамай, бо-шини этганича, жим утириб-

ди. Сизга унинг мутеълиги ёқа-ди. Аслида эса У синфда футбол бўйича биринчи. У — синф ҳу-жумчиси. Бутун у шунақанги го-улрки, асти сураманг. Уни уртқлари роса олқинлашди. Ҳозир эса у ўз қувончини яши-ришга мажбур.

Сиз у олган «икки»ни қуриб қола-сиз ва уни аҳмоқликда айб-лайсиз. Энди у ушга «икки» ол-ган дарсига қиришни хоҳла-майди ва шу фаннинг унга кера-ги йўқлиги ҳақида далиллар тў-пи-

лай бошлайди. Кирганда ҳам дарста зерикади ва қолганларга халақит беришга интилади. Э-нди Унга 10 минутлик танаффус эркинлик дақиқаларига айлана-ди.

Қурдингизки, ўз-узи-дан ик-тидорсиз уқувчилар сафи ке-нгайди. Бунда Сизнинг хизматин-гиз бор, албатта.

Қуналарнинг бирида Сиз фар-зандингиз билан муносабатини

тизни узгартирасиз. «Икки» ол-ганлиги учун уни уришмай, ак-синча қуйи синф дастурини олиб енига утирасиз ва эри-май сабоқ брасиз.

Фарзандингизда қўрқув, журъатсизлик йўқолиб, ўзига ишонч пайло бўлиб, ушбу фан сарҳалларини забт эта бош-лайди ва унда ирода деб атал-миш қуниқма ҳосил була бош-лайди.

Мана, сиз кутган кун ҳам келди. Фарзандингиз синфда ма-

билиб қолсақ, қўз олдимиз қо-ронгиланади. Дунёда бор жами та-зийқ, жазоларни қулашга интиламиз, ўзимиз ҳам еш бў-ганимизни унутамиз.

Аслида-чи...

Аслида қизингиз ун икки еш-дан оша бошлаган бўлса, би-лнги, у энди еш бола эмас. Э-нди унда беихтиёр аеллиқнинг а-томатлари ҳосил була бош-лайди. Дунёқарашда, дилда, бо-лиқликда онасига яқинлик се-

ушанга яқинроқ.

У бола, омбир, темир-тер-сақлар, тахта бўлақлари билан уртқолана бошлайди.

Дунени билиш учун итлар ҳаётига, илонлар олатига, хў-ролар жангига, қанарейкалар сайрашига қизиқиб қолади.

Қучини, мушқаларини мақ-татиси келади: «Уни шундай ур-дим-ки», «Эҳ, қурмалнинг-де, бир тепиб дабола қилдим». Қўпроқ спортга мойиллик се-зали. Уртқоларидан ажралиб тургиси, ҳеч бўлмаса шундай ажралганлар — паханлар» би-лан юртиси келади.

Хўш, бу ешдаги йигитлар қизлар билан қандай муноса-батда бўладилар? Уларнинг нимасидир ёқади, лекин сузла ифодалаш мумкин эмас. Та-наффусларда, баъзан дар вақ-тида уларни туртиб, улар би-лан гап талашинишди. Лекин туртиб талашиниш уларсиз ут-казмайди. Ушга кунли бир-бирларига меҳрибон бўлиб қо-ладилар.

Бизнинг бу ешдаги уғил ва қизларнинг орасида ҳаё деб аталмиш, қузга қуринмас ҳу-дуд бор. Негадир иккала то-мон ҳам бу худудни кесиб ут-масликка интиладилар.

Уларни деворлар, масофа-лар ажратиб туради, меҳр бир-лаштиришга интилади. Улар-даги хоҳиш, истак бир-бирига яқинлаштирилади, ҳаё эса ора-лиқдаги худудни сақлайди.

Бизнинг вазифиниш уларда-ги меҳр ва ҳасни бир вақтда камол топтиришдан иборат. (Дас боп).

ҲАМДАМ ТҶИЧИЕВ ТАРБИЯ СОАТИ

салани биринчи бўлиб ечди ва мақтовлардан тангит қолмади. Ундаги бу кунги бахтиёрлик ва ўзига бўлган ишончнинг ҳеч на-рса билан алмаштириб бўлмайди. Бутун фарзандингиз ўз «Мен»ига эа бўлди. Бу — сизнинг хизма-тингиз.

МЕҲР ВА ҲАЁ БЕКАТИ

Биз олатда қизларимизни чи-ройли қийинтиришни яхши қу-рамиз. Уни «маҳаллада энг чи-ройли» дейишса беҳад қувона-сиз. Унга қушиқ қуйлашни, ра-ке тушшини ўзимиз ургатамиз. Бироқ дуноаманикита кетдим, деб синфдоши билан юрганини

зали, отасидан бирмунча йироқ-лашади. Лекин ақасини, отаси-ни дол қилиш, ҳурматини қозо-нишга интилади.

Энди унинг сузлари оҳанг-ларга бойилад: ҳар оҳангда ун-лаб маънолар. Дутоналарга ту-шунари, катталар эса бирор-тасини ҳам англамайди.

Ярим табассум, ярим ишо-ра, ҳеял шухлик... «Йук»да тур-дан бир оҳанг, «Ҳа»да турдан бир таъкил.

Углингиз ун иккидан оша бошлаган бўлса-чи. Билинги, унинг қизиқлиқларига аниқлик қира бошлайди. У энди бўюм-лар, ҳайвонлар, тошлар, тран-зисторлар дунёсига интилади. Нимани улчан, синдириш, этиш, эритиш мумкин бўлса, у

Олатдагидек бу хабар ҳам қишлоққа яшын тезлигида тарқалди: «Исоқул бугултирнинг тунги угли қаналга чуқиб кетибди». Аввалига бу гапга ишонганлардан ишонмаганлар, «ҳазиллашгани бошқа гап қуриб кетибдими?» — деганлар куп бўлди. Бу совуқ хабарнинг ростлиги аён бўлган, «табба!» — деб ека ушлашди. Ека ушламай бўладими! Ахир кун-кеча бутун қишлоқ шу йигитнинг уйланиш туйида бармоқларидан ет томиб ош еган, ярим кечагача базмда еб-ичиб, уйин-қулги қилган, айримларнинг ҳали кайфи тарқаб ҳам улгурмаган эди-да...

«Аппомиш»да «...угиллининг уюлидан қайтади, қизилининг қизидан қайтади», — дейилганидек, Исоқул бугултир «мен эл-юртнинг ошани куп ва хуп едим,

энди мен ҳам элнинг қуллини олай», — деб тунгичининг туйига топган-тутганини тукиб солди. Дushmanларнинг ичи қуйиб уладиган туй бўлди.

Қариялар икки ешнинг бахтли-тахтли, ували-жували бўлишини тилаб дуойи фотиҳа қилишгач, янгалар келин-куевни чимидликка кузатиб қуйишди. «Дадил бўлинг-а, куев бола», — тилла тишларини ярқиратиб қулди келин янга. Исоқул бугултир совуққон, унча-мунчага тепса-тебранмас одам бўлса, куев бола Шухрат отасининг тамоман акси эди, янганинг «дадил бўлинг» дегани унга худди «ҳаёт-мотинг менинг қулимда», — деган

дек эшитилди. Шунданми юрагини гулгула ва қурқув чулғаб олди. «Эпюломасам-а! Эртага бутун қишлоқда гап-суз тарқалиб, шарманда бўламан», — деган уй-хаёл исканжасида қурқа-писа келинининг қулга қулини текизди. Дилором худди

Шухрат ҳам, Дилором ҳам узларини шундай масъулиятли кунга тайерлаш ҳақида уйлаб қурмаган, на бир маслаҳат ва на бирор йул-йуриқ бермаган янгалар, дусту-дугоналардан ич-ичларидан хафа бўлиб ерга термуганча утиришарди. Эпикни сал очиб, секин мура-

«Балогат бекати»

Шухрат тушқун кайфиятда, бошпани ҳам қилпаңча ҳовийта чиқди. Қишлоқнинг аллақайси бурчагидан — радиолани, магнитофонданми қушқик тараларди:

Нима қилса қилди янгалар, Юрагимни тилди янгалар...

Шухрат бир-бир босиб томорқанинг нариги томонидан оқиб уталган канал бўйига борди. Овозсиз, сокин оқаётган сувга термулиб туриб, янганинг «йигитман, деб шмни шалвиратиб юрган экансизда, куев бола!» — деган масхараомуз қулгусидан, бутун қишлоққа тарқаладиган узунқулоқ гап-сузлардан қочиб, шу сувга қушилиб узок-узокларга оқиб кетгиси келди... Ва...

Д. ИБРОҲИМОВ

ЮРАГИМНИ ТИЛДИ ЯНГАЛАР

лаб дуойи фотиҳа қилишгач, янгалар келин-куевни чимидликка кузатиб қуйишди. «Дадил бўлинг-а, куев бола», — тилла тишларини ярқиратиб қулди келин янга. Исоқул бугултир совуққон, унча-мунчага тепса-тебранмас одам бўлса, куев бола Шухрат отасининг тамоман акси эди, янганинг «дадил бўлинг» дегани унга худди «ҳаёт-мотинг менинг қулимда», — деган

тоқ ургандек қулини тортиб олди ва «Тегманг, аъзойи-баданам қалтираб, қурқиб кетялман», — деди. Келинининг бу гапи шундоғам довлараб турган Шухрат учун оловга ет сепгандек бўлди, йигитнинг ваҳмини опирди.

Ез қунари қисқа эмасми, ҳашпаш дегунча тонг еришиб, узок-яқиндан хурозларнинг қичқириги эшитила бошлади. Бу пайтда

лаган янга буларни қандай қолдириб чиққан бўлса, шундай утиришганини қуриб аввалига шошиб қолди. Сунг шайтони лаин тилини қичитди.

— Йигитман, деб бекорга шмни кийиб шалвиратиб юрган экансизда-а, куев бола?! — деди у масхара оҳангда қулиб. Чироқнинг ерутида унинг тилла тиши совуқ яйтираб кетди.

МУҲАББАТНИНГ БОРЛИГИГА ИШОНМАЙМАН

— Бизнинг оиламизда ўқиган қизларга нисбатан салбий муносабат ҳукмрон. Далам «Бозор қурган эчкидан қурқ», — дейдилар. «Шаҳар қурган — ўқиган қизлар худди шундай қурққулик бўлади», — деган гапни куп қайтардилар. Мен эса шаҳарга бориб ўқишни, врач бўлишни орзу қиламан. Наҳотки, орзум ушалмаса?

У. БОБОЁРОВА,
Шофиркон тумани

— Нодира билан икковимиз бир-биримизни севадим. Лекин у зигида тук, бой-бадалат оиланинг фарзанди. Бизникилар совчиликка боришса, улар шуни пеш қилиб «Сизлар бизнинг тенгимиз эмассизлар», «Қурпанга қараб оёқ узат», деган мақолини эшитмаганмисизлар», деб қулишибди. Мен эса Нодирага севгимиз учун қурашишни, керак бўлса, бирга қочиб кетишни таклиф этдим. У бўлса «Ота рози — худо рози», дейдилар, ота-онамни норози қилиб турмуш қурсак, бахтли бўлолмаймиз», — деди. Шу қунарларда узимни қўйгани жой тополмай юрибман, дунё қушимга тор қуринаяпти...

АЗИЗБЕК Қ,
Фарғона

— Тиббиет институтида ўқийдиган бир дустимнинг айтишича, айрим «юриб қўйган» қизлар яхшигина пул эвазига номусини, бокиралигини «тиклаб» гуёки ифратли, «онаси ўлмаган қиз» сифатида турмушга чиқиб кетаётганмиш. «Замонавий медицина ҳар нарсасга қодир», — дейди дустим. Шуларни эшитиб уйланинг келмай қолади.

МУХТОРЖОН,
Пахтакор тумани

— Таниш-билишларим, дугоналарим «севдим, қуйдим», деб оҳ-воҳ урса, менга эриш туюлади. Чунки мен муҳаббатнинг борлигига ишон-

майман, исимим Муҳаббат бўлса-да...

МУҲАББАТ МИРЗИЁЕВА,
Денов тумани

— Ешим 22 да. Шу пайтгача бирорта қизни севган эмасман. Лекин пулни... жонидилим билан севаман. Менинг ақидам: «Пул бўлса — чангалда шурва».

ШУХРАТ В,
Тошкент шаҳри

— Оиламизда қарор топган одатга қура, угиллар ота-онамиз топган қизга уйланишди, қизлар ҳам улар матқул қурган йигитга турмушга чиқадилар. Бошқача бўлиши асло мумкин эмас. Шунинг учун севги, муҳаббат ҳақида уйлаб, бошимизни қотириб ҳам утирмаймиз.

ШОҲИДА,
Зомин тумани

— Мен эртақлардаги шахзодани кутиб яшадим. Келган совчиларга эса бирини упоқ, бовқасини сунпоқ, деб рад жавобини беравердим. Мана, ешим 30га кириб, совчилар ҳам келмай қўйди. Энди кечалари ёстиқни қучоқлаб йилгаб қичаман.

ГУЛИРАҲНО,
Тошкент шаҳри

— Мабодо, эркак хотинига хиёнат қилиб бегона аёл билан юрса, бу ҳол нари борса беш-ун қун маҳалла-қуйла гап-суз бўлади. Хотин ҳам оиласини, болаларини уйлаб эрини кечиради. Агар аёл хиёнат-қучасига кирсачи, тамом, осмон узлиб ерга тушади, қисмат-қойим бўлади ва оладга иш ажралиш билан тугайди. Эркак хотинини кечирини ҳатто уйлаб ҳам қурмайди. Ифрат, номус каби тушунчаларга бўлган мана шундай бир ёқлама муносабатнинг иллизли қасрда экан-а?

Баҳор НОРАЛИЕВА,
Самарқанд вилояти

— Қонуларимизда қизларни мажбурлаб ерга берганлик ёхуд уларни зўрлик ишлатиб ўғираб кетганлик учун жазо кўзда тутилганми?

Қ. АҲМАДЖОНОВА,
Тошкент вилояти

• Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексидаги 136-модда «аёлни эрга тегишга мажбур қилиш ёки унинг эрга тегишига тўсқинлик қилиш» деб номланган. Унда курсатилганидек, аёлни эрга тегишга ёки никоҳда яшашни давом эттиришга мажбур қилиш, ёхуд аёлни эрга эркин хилоф равишда у билан никоҳда бўлиш учун уғирлаш, шунингдек, аёлни эрга тегишга тўсқинлик қилиш — энг кам ойлик иш ҳақининг йигирма беш бараварига кам миқдорда жарима ёки уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари, ёхуд олти ойгача қамоқ билан, ёки уч йилгача озодликдан маҳрум этиш билан, жазоланади.

— Оилавий муносабатларнинг бузилишига — ажралишларга олиб келадиган сабаблар қупроқ қайсылар? Шулар ҳусусида таҳлиллар мавжудми?

Б. УМАРОВА,
Боёвут тумани

Оилаларнинг бузилишига олиб келадиган сабаблар хилма-хил бўлиши мумкин. Бизнинг ўзбек оилаларида ажралишлар учун судга ариза берган эр ёки хотин оладга ортиқча гап-сузлардан қочиб учун «характеримиз тугри келмади», деган умумий сабабни курсатинишди. Ваҳоланки, «характерлар тугри келмаслиги»нинг ортида эр ёки хотиннинг хиёнати; спиртли ичимликларга ружу қўйиш; иқтисодий сабаблар; фарзанд қурмаслик; қайнона-келин муносабатларидаги келишмовчиликлар; бир-биридан жинсий қониқмаслик; ўйламадан шошилиб қурилган оила қабилар ётади. ЗАГС ва суд идоралари ҳодимлари билан суҳбатлашганимизда, улар ҳам юқоридаги фикрни тасдиқловчи мисолларни келтиришди. Масалан, турмуш қурганига икки йил бўлган еш оила «характерлари тугри келмагани»ни қурсатиб, ажралиш учун судга ариза беради. Ях-

шилаб суриштирилганда маълум бўлишича, хотин эридан қура купроқ даромад топади ва оилада узининг устунлигини урнатишга интилади. Оқибатда, қундалик жанжаллар бу оила учун одатий ҳолга айланиб қолади.

— Эшитишимча, машхур кишиларнинг аксарияти серфарзанд оилалардан етишиб чиқар экан. Шу ростми?

С. СУҲУНДИҚОВА,
Чироқчи

Тан олиш керакки, боланинг қандай инсон бўлиб етишуви оиладаги, мактабдаги, маҳалла-қуйдаги муҳитга, ота-онанинг, ўқитувчиларнинг, тенгдошларининг унга курсатадиган таъсирига боғлиқ. Айрим оилаларда елгиз фарзандни «тилаб-тилаб топганимиз», «қузимизнинг оқу қораси», деб эркалатиб устиришади. Оқибатда, бола худбин, манман бўлиб қолиши мумкин. Энди бевосита саволга келсак. Майкл Жексон оилада беш фарзанднинг бири бўлса,

Наполеон саккиз, файласуф Т. Кант туққиз, бастакор И. С. Бах ун икки болали оилада устан. Америкалик сиёсий арбоб ва езувчи В. Франклин оилада ун

еттинчи, рассом А. Дюрер эса ун саккизинчи фарзанд бўлиб туғилганлар. Лекин бундан елгиз боладан яхши инсон етишмайди, деган ҳулосага келмаслик керак. Юқорида айтганимиздек, ҳаммаси тарбияга боғлиқ.

— Айрим ёшлар порнографик ва эротик фильмлар, суратлар, асарлар таъсирида бил-билмай номусга тегишдек жиноятни содир етишади. Газета орқали мана шундай жиноят учун қандай жазо берилиши ҳақида маълумот берилса, фойдадан холи бўлмасди.

М. ТУРҲУНОВ,
Андижон шаҳри

Дарҳақиқат, айрим ёшлар қилаётган ишлари жиноятлигини билмай бунга қул урадилар. Бунинг асосий сабабларидан бири ҳуқуқий саводсизликдир. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 118-моддасида зўрлик ишлатиб, қурқитиб ёки жабрланувчининг ожизидиган фойдаланиб номусга текканлик учун бериладиган жазо турлари уз аксини топаган. Бунда жиноят ким томонидан, қандай ҳолатда содир этилгани, унинг оқибатлари, жабрланувчининг ёши қабилар ҳисобга олинади. Жумладан, номусга тегиш жабрланувчининг 14 ёшга тулмагани айбдорга маълум бўлган ҳолда содир этилса, ун беш йилдан йигирма йилгача озодликдан маҳрум қилиш ёки улим жазоси билан жазоланади. Ушбу жиноят: а) ун саккиз ёшга тулмаган шахсга нисбатан; б) яқин қариндошга нисбатан содир этилса; в) оғир оқибатларга олиб келса — ун йилдан ун беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Саҳифани
Даврон БЕК тайёрлади

Халқимизда бировларга ибрат буларли жиҳатлар жуда кўп. Шу фазилатлардан бири — узаро ишонч. Ўзбекчилик деймиз, бунини Лафз деган чиройли бир сўзимиз бор. Ким сўзида турмаса, лафзсиз, бебурд дейишади. Буям бир тавқи лаънатдай гап.

Аммо ҳаётда шу тавқи лаънатдан ор қилмайдиган одамлар ҳам топилаётган. Йўқ, гап уларда эмас, гап уларни урчиётганларда, иккинчи тарафининг — ишонган тарафининг соддалиги, яна ҳам қаттиқроқ айтсам, гулли-гила.

Яқинда бир аёл тахририятимизга келди, фигонидан дуд чиқади. Унинг бошидан кечирганларини тингларканман, аёл юрагини тошдек босиб, бир умрлик тузалмас даргга айланган бу воқеа бошқаларга ибрат бўлсин, деган ниётда қўлга қалам олдим. Мана унинг курган-кечирганлари...

«Бундан 5—6 ой муқаллам оилавий шаронитимиз бироз оғирлашиб, қолди. Умр йўлдошим билан кенгашиб, бисотимиздаги енгил автомашинани сотишга қарор қилдик. Мақсад — бирор соғин ситир олиш ва қолганига қишга бутдой ғамлаш эди. Бизнинг бу қароримиздан хабар топган қўшимиз Нас-

риддин бир кунни мени аврашга тушди.

— Янга, сизга арзон нархда бутдой топиб бераман. Ҳар килограммга 10 сумдан тулсангиз бўлди. Фақат бу ҳақда эрингизга айтиб юрманг. Бутдойни 10 кун ичида тути-лаб бераман. Қиш фаслига бориб унинг ҳар килограммининг икки баравар нархда сотасиз, Мана сизга машина-ю, қўша-қўша мол...

Илгари уни синаб курмаган бўлсамда, гапларига даққа тушдим. Қўшларининг бирида бутдойни савдо қилиб келишга Насриддин билан бирга бордик. Афсуски, бутдой

дай олиб қўйганига ҳали ҳам тушуна олмайман.

Очилини айтганда, икки киши менинг пул бераётганимни қўриб турган эди. Бирок улар ҳам суриштирувга келганда курганларини тан олишмади. Орадан ун кун тутил, бир ой вақт утди ҳамки, на бутдойдан, на пулдан дарак бўлмади. Жон қўшимиз Насриддин-бой «Сендан ҳеч қандай қарзим йўқ, пулмў ҳам берганинг йўқ», — деб туриб олди. Яхши ҳамки, умр йўлдошим инсофли, етти улчаб бир кесадиған кишилар тоифасидан. У

ШУ ЎЗБЕКЧИЛИК БЎЛДИМИ?

сотадиған киши 20—25 сумдан камига бермайман, деб оёқ тираб олди. Ялинишларимиз натижа бермагач, қўшим Насриддин бошқа найрангини ишга солди.

— Яхшиси, пулингизни менга бериб туриг. Ун кун ичида уни айлантириб қўпайтириб бераман. Битмаган ишларингиз ҳам битиб кетади.

Қўшимни пуч ёнгоққа тулдирган қўшим қўлимдаги 100 минг сум пулни қандай олганини ҳатто сезмай ҳам қолдим. «Тулкининг юзта ҳийла-си бор, 101-си айерлик билан доғда қолдириш», деб халқимиз бежиз айтишмаган экан. Насриддин деган бу «тулки» ҳеч бир тилхатсиз, гувоҳларсиз мени лол қолдириб, пулни қан-

бу гапдан хабар топгач, мени роса уришди. Фарзандларимнинг ризқини қийиб, шунча пулни совуриб юборганимга қаттиқ ачинди. Ундан маслаҳат сурамаганим учун узимни-узим сира кечира олмайман. Нима қилишимни билмасдан бу ҳақда ички ишлар бўлими ҳодимларига мурожаат қилдим. Фирибгарларга жазо беришларини сураб илтимоснома битдим. Улар «Қўлингизда тилхат бўлмаса ёки бирорта гувоҳингиз йўқ бўлса, уни қандай айбдор қилиш мумкин», — деб жавоб беришди. Йиғладим, сиқтадим. Аммо урнига тушмади. Охири уша Насриддинни «Сента пулим бўлмасин», деб қарадим. Янги йил арафасида мол утираб қўлга тушди. Бир неча кун уни қамаб қўйишди. Бирок айти пайтда ички ишлар бўлимидан қочиб юрган эмиш, деган гап тарқалди. Узи яшайдиган жойдан бошқа томонга кўчиб кетган бу фирибгар угри айти пайтда ички ишлар бўлими томонидан қидирилмоқда. Негадир милиция ҳодимлари анча вақтдан бери уни топа олишмаяпти. Насриддиннинг отаси Гузалкент туманидаги, Жуз қишлоғида обрў-эътиборли кишилардан саналади. Шунинг хисобга олиб, бўлган воқеани у кишига айтиб бердим. Надоматлар бўлсинки, Насриддиннинг отаси углини инсофга қақирши урнига, «Пулнинг қандай берган бўлсанг

Турмуш чорраҳаларида

узинг ол, мен ундай уғилдан кечганман», дейишдан нарига утмади. Кўпчиликка насихат берадиган бу кайвони одамнинг гапларини тинглаб, ҳафсаланг пир бўлади, киши. Ахир шундай уғилни уша қишлоқнинг кайвониси тарбиялаб вояга етказгани ҳаммага равшан-ку. Мен одамларга «Бундай фирибгарлардан эҳтиёт бўлинг», деб уқтирмоқчиман. Токи Насриддинга ухшаш безбет, диенатсиз кишиларга орамизда урин бўлмасин»...

Аслининг дарду ҳасрати мени уйлантириб қўйди. Алданганлар ва алданганлар ҳаётимизда камми ё кўпми? Нима қилсак, қандай қилсак гулдек турмушимизга доғ бўлиб тушадиган бундай нонуш воқеалар таг-ути билан йўқолади.

Бировнинг ҳақи бировга бўлмаслиги, эрта-ми, кечми, гуноҳкорга жазо муқаррарлиги тайин. Аммо бир рўзгорнинг умид қузини тиккан пули энди бутун бўларми?

Ҳукумат бекорга «Ҳақингни тани, ҳуқуқингни бил» деб бонг ураётгани йўқ. Агар уша аслининг нотариал-идорасидан тасдиқланган бир парча ҳақи олиб-бердига гувоҳ бўлганда бу қалар сарсон бўлмасди.

Ўзбекчиликни ҳам энди жаҳон андозаларига кутариш керакка ўхшайди. Бу лича ҳазилга мойил гап қуринса-да, ботинида чуқур жиддийлик бор.

Ғайрат БОБОҚУЛОВ

Гузалкент тумани

ИТ ВАФО...

Эл қатори бизга ҳам янги томорқа берилди. Дам олиш қўларини ўша жойда утказишга одатланганман. Экин-тикинни парваришлайман. Ҳарнада, рўзгорга нафи тегади. Картош-ка, сабзи-пиез, қукаст узимиздан чиқади.

Янги томорқада ишлаган пайтларимда бир ит менга урганиб қолди. Бу махлўқ ўзи одамга тез урганади, тез элакишади.

Итнинг номи Мўйноқ эди. Ҳар йили учта ски туртта болаалайди. Ушанда ҳам еш қучуқчалари бор эди. Тушликка утирганим заҳотиёқ атрофимда парвона буларди. Ер искаб тампаниб юрарди. Шўрликка раҳимим келиб, очикқан бўлса керак, деб олдиға оғвақ қолдигими ёки суякми ташлашни канда қилмасдим. Бундай «сийлов»ларга ит ҳам урганди. Аммо ўзи емасдан болаларига таширди. Шу тариқа Мўйноқ билан қадрдон бўлиб қолдик. Бир кун у мени катта хавф-ҳатардан қутқарди. Халоскорим бўлиди.

Одатдагидек, ўша кунни ҳам суёти азон қақирмасдан томоркага кетаётган эдим. Аммо ҳали етиб бормаган-дим. Йўлда юриб бораётганимда қаршимдан бўйнида занжир осилган икита ит утди. Қарасам, ваҳоҳати хунук, қопагон итларга ўхшайди. Ҳақиқатан шундай экан. Бир пайт итлар янги «ўлжа», яъни менга ҳужумга шайланиб, бостириб кела бошлади денг. Қўлимда ҳар доим қутариб юрадиган тасқни бугун унутиб қолдирганимга ачиндим. Ен-атрофда зог қуринмайди. Борлиқ уйқўда. Итлар яқинлашиб келяпти. Қандай эҳтиёт чораси қўришни билмасдан, турган жойимда қотиб қолдим.

Бахтимга қаққандир Мўйноқ пайдо бўлди. У ўқдек отилиб итларнинг йўлини тўсди. Уларни орқага қайтарди. Минг қилса-да жиндосол махлўқ эмасми, бир-бирини тушунишди шекилли, ҳар тугул уруш-жанжалсиз мураси-малдоратга келишди.

Шунда мен халоскоримнинг бошини синаб-сиплаб миннатдорчилик билдирдим. Мўйноқни олдинидан ҳам яхши қўриб қолдим, унга нисбатан меҳрим ошиб кетди.

Ана шунанга биродар, сийлаганни ситир билмаса ҳам ит биларкан, кексалар бекорга ит вафо... дейишмаскан.

Ҳўжам АБДУЛЛАЕВ

Дигийўда тумани

САМИМИЙЛИК ТИМСОЛИ

Ҳаёт жуда мураккаб. Толе деганлари кимгадир юлдуз чиройини ато этса, кимнингдир юрагини алам ути билан кишанларкан.

Онажонимиздан еш жудо булганимиз боис она меҳрига мангу ташна-миз. Бирок биз узимизни бахтсиз демаймиз. Дунёда шундай инсонлар борки, улардан беихтиёр фахрланасан киши. Нафақат фахрланасан, балки шундай бағри кенг инсонлар борлиги учун Яратганга шукроналар айтгинг келади. Отамиз онамиз вафотларидан бирор йил утгач, бир аёлга уйландилар. Мен уларни уйласам, юрагим қувончдан ҳаприқиб кетади.

Улар биринчи турмушларидан фарзандсизлик туфайли ажрашган эканлар. Биз уларга, улар бизга меҳр қўйдик. Менимча, бу ҳолат самимий меҳрнинг қудратидан бўлса керак. Афсуски, бизнинг қувончимиз узоққа чўзилмади. Орада нима бўлди, нима кечди, бунинг аниқ билмаймиз, чунки биз еш эдик. Билганимиз — «янги» онамиз отамиз билан ажрашишди.

Уша пайтдаги бизнинг ва ажрашган онамизнинг аҳволларини ҳозир тасаввур этиш душвор.

Йиллар утди. Онамиз бошқа бир кишига турмушга чиқдилар. Биз уларнинг фарзандли бўлганларини эшитдик. Кўнгирок қилиб табрикладик. 20 йиллик орзу-армонлари рўебга чиққан аёлдан бахтлироқ киши бўлмаса керак. У киши қизли бўлдилар. Бизларга қаттиқ меҳр боғлаганликлари боис қизларига катта онамизнинг исмларини қўйдилар.

Бурноғи йили бахтсиз ҳодиса туфайли уртанча онамиз касалхонага тушиб қолдилар. Мен уларга қараб турардим. Бир кунни опам палатадаги аёлларга онамиз ҳақида гапириб берибди. Онамиз даволанаётган аёллардан бирининг қўшниси экан, у шундай дебди:

— У киши сизни келиб қуришларини истайсизми?

— Албатта, — дебдилар опам. — Қанийди курсам. Шундай оғир дамда кўнглимга яқин одам олдинга келишини ким хоҳламайди, — деб йиғлабдилар.

Мен ишдан борсам, онамизнинг кузлари қизарган, ҳамхоналарининг ҳам кузлариде нам. Қўриб кетдим, нима бўлди, деб сурадим. Шунда онам:

— Биласанми, бугун бизларни ким кургани келади?

ЭНГ ЯХШИ МУОЛАЖА...

дим. Мазкур шифо масканидаги шифокор ва ҳамшираларнинг меҳрибонлигини курганимдан кейин фикрим узгарди. Айниқса, шифатхонинг юрак хасталиклари бўйича шифокори Марҳабхон Сўлтонқўжаевнинг хизматларидан беҳад мамнунман. Бу асли-

нг шифокорликка қўшиб одамийлик ва ширинсухалликни ҳам ўзига қасб қилиб олгани мени қувонтирди.

Ҳеч қандай муболагасиз айтишим мумкинки, шу ерда йигирма тўрт кун даволанган бўлсам, олган муолажаларим ичида энг яхшиси Марҳабхоннинг ширин сўзлари бўлди.

Чортоқ

Турсуной ТУРҒУНОВА

«Ширин сўз — жон озиғи, ёмон сўз бош қозиги» дейишади. Айниқса, умрингизга кексалик соя ташлагач, ширин сўзга, яхши муомалага маҳал бўлиб қолар экансиз. Уйда-ку, арзандамиз, боладай эъозлашларига кўникиб қолганмиз. Аммо...

Дам олиш учун Тошкент шаҳридаги «Турон» сийхатхонага йўл олар эканман миямда турфа хил уй-ҳаёллар чарх урарди. «Шароити қанақа экан. Шифокорлари қандай муносабатда буларкан», — деб уйлар

Аёллар соч турмаклар тарихи қадим замонларга бориб тақалади. 16-асрлардаёқ Европада аёллар пардоз ойнаси енида соатлаб утиришган. Еш хонимларнинг соч турмаклари ҳақиқий санъат намунаси бўлган. Аввал сочининг олди томони 10—15 см баландликда шиширилиб, уша пайтда урф бўлган турли гуллар ва япроқлар шаклидаги соч тўғноғичлари билан маҳкамланган. Орқа тарафидagi сочлар эса жингалак ва урим шаклида пастдан юқорига қараб турмакланган. Шу уринда айтиб ўтиш керакки, 17-18 асрларга Европада ҳам аёллар узун сочни маъқул қўришган ва соч парвариши

ни тавсия этилмайдди. Чунки сочларни доимий буюб юриш ёки доимо парик кийиш сочининг тукилишига олиб келадди.

Дарвоқе, соч узунлиги ҳақида. Авваллари Россияда қуёвлар бўлуси келиниги сочига қараб танлашган экан. Узун соч қизларнинг соғломлиги ва дангаса эмаслигидан далolat берган. Турмуш қургандан сўнг эса сочларини иккита қилиб уриб, боёнга айлантириб тож шаклида турмаклар юришган. Чунки Россияда сочларни ташлаб юриш ёки буюш аёллар учун уят ҳисобланган экан. Шунга қараганда «сулурги буладиган», «такимига уриб туради-

ЛАМПАШИША ТУРМАКЛАР

ЕХУД СОЧ ТУРМАКЛАРИ
ТАРИХИДАН

учун алоҳида хизматкорлар сақлашган. Хуллас, соч турмаклари баландлиги 35 см.гача бўлганлиги учун, саройларда хонимлар сочини ёнгиндан сақлаш мақсадида қандиллар баландроқ иллинадиган бўлган экан.

У вақтларда сочларга кўпроқ пушти, кулранг, сарғиш рангдаги мушклар (упалар) қўлланилган. Баъзи хонимларнинг махсус бўш шкафлари бўлиб, соч турмаклари тайер бўлган, шкафга киришар эканда, юқоридан сочларига мушк сепилар экан. 17-асрга келиб Европада соч турмаклари жуда узғариб кетди. Энди хонимлар сочларининг бориға қониқмай қўйдилар. Ясама сочлар — париклар урф бўла бошладди. 18-асрга келиб парикда юриш одат тусига кирган. Модала уч, башанг аёллар узлариди бир неча хил рангдаги парикларнинг бўлишини зарур деб билишган. Кун давомида турли хил сочларда — эрталаб оқ-малла рангда, кундузи қизғиш-қўнғир, кечқурун қора ёки сарғиш рангдаги сочлар билан ясағиб юришган.

20-асрда эса париклар ҳам нархи, ҳам ранги жиҳатидан ҳаммабоп бўлиб кетди. Лекин, бу безакдан фойдала-

ган» узун сочлар нафақат бизда, Европа, Россияда ҳам қадрланган, аёл кишининг ҳусни, латофати ҳисобланган.

Яна бир қизиқ маълумот. 18-асрларда аёллар пардоз-андозга шу қадар берилиб кетишган эканки, оқибатда инглиз парламенти 1779 йили қуйилган қарорни чиқаришга мажбур бўлган экан: «Ҳар қандай аёл — қиз бола, оилали ва бева бўлишидан қатъий назар, агар атирлар, лаб бўёқлари, юз қизартирадиган, баландпошналар, ясама сочлар ёки кринолинлар (урта асрларда расм бўлган чамбаракли кент юбка) ердамида қирол жаноби олийларини васвасага солиб, йулдан урсалар афсунгарлик, жодутарлик сифатида айбланиб, жиноий жавобгарликка тортиладилар ва бундай никоҳ ҳақиқий ҳисобланмайдди». Ана шунақа, ҳурматли аёллар!

Бизда азалдан сочни аёл кишининг фариштаси деб билган бўлсалар, Европада аёлнинг сеҳру-жодуси ҳисобланган эканлар.

Барно ИСҲОҚОВА тайёрлади,
ТошДУ IV курс талабаси

«ҚОШЛАРГА ЎСМА ҚЎЯДИ...»

• «Шипр» атирини билмайдиган эркак топилмаса керак. Айтишларича, у урта асрларда кашф этилган экан. Ушбу хушбўй суюқликнинг ватани Кипр (уша пайтларда Шипр деб аталган) оролидир. Атирининг номи ҳам шундан келиб чиққан.

• Эскимо музқаймоғининг ихтирочиси асримиз бошларида Францияда яшаган ишбилармон Шарл Жерве ҳисобланади. У АҚШга сафари чоғида мевали музқаймоқни илк бор сотиб қўлади. Ватанига қайтгач, уни шоколад билан қўшлаб,

ейиш осон бўлиши учун уртасига чўп урнатади. У музқаймоқни Париждаги кинотеатрлардан бирида сотиб қўлади. Махсулот бу қадар талаш бўлиб кетишини у ҳатто ҳаёлига ҳам келтирмаганди. Кинотеатрда шимол аҳолиси — эскимослар ҳаёти ҳақидаги фильм намойиш этилаётгани учун Шарл ўзининг муздай ширинлигига «Эскимо» деб ном беради.

• Сичкон умрининг деярли ярмини узига оро бериш билан ўтказар экан. Лаборатория шарафига ўтказилган талқиқотлардан шу нарса маълум бўлди.

• Асримизнинг 40-йиллари охирида АҚШдаги Чикаго шаҳрида «Ишбилармон кишининг юз ифодаси» номли институт очилган эди. У ерда бошловчи бизнесменларга бирор нарсадан жадл чиққанда қузни қандай қилиб ола-қула қилиш, ҳамкорлар, банк ёки солиқ инспекцияси вакиллари билан учрашганда ҳалол ишбилармон сифатида таассурот қолдириш учун юзга қандай ифода бериш кабилар ўргатилган.

Д. ЯШМОНОВ
тайёрлади

БИР СОАТДА УЧ РОМАН

Одатда китоб саҳифасида тахминан 300-400га сўз бўлади. Бундай саҳифани бир дақиқада ўқиб чиқиш мумкинми? Албатта, мумкин. Ҳаттоки, уни ўн лаҳзада ўқиса ҳам бўлади. Агарда минутига 6000 сўз ўқиладиган бўлса, ҳар бир саҳифа мутлоаси учун уч сония кифойдир. Айтишлик, минутига 12 минг сўз ўқиладиган бўлса, 15 минутда 600 саҳифали бутун бир ки-

тобни ўқиб чиқиш мумкин. Бунда асосий мушкуллик — саҳифаларни бирма-бир варақлашдан иборат бўлади, холос. Чунки ўқишдан қўра саҳифаларни варақлашга кўпроқ вақт кетади.

Француз императори Наполеон Бонапарт бир минутда 2000, Оноре де Бальзак 4000тагача сўз ўқирди. АҚШнинг собиқ президенти Теодор Рузвельт бир соатда учта ро-

манни ўқиб туширган ва уларнинг мазмунини баътафсил айтиб берган.

Мутлоаа қилишнинг ҳам узига ҳос қоидалари бор. Овоз чиқармай, қўз қири билан ўқиш энг маъқул йўллар.

Турли касбдаги кишиларнинг мутлоаа қилиш суръати ҳам ҳар хил. Жумладан, муҳаррир ва мусоҳиҳлар нисбатан сўз ўқийди. Ўқитувчилар билан ёзувчилар тез ўқийдилар. Мутлоаа ботида олимлар ва журналистларнинг олдида тушадигани йўқ.

Д. ТУРГУНОВА
тайёрлади

Ташаббусларимиз!

Кимматли
ойиқоним
Роҳиша
СИДДИҚОВА!

Сизни 10 май — таваллуд айёмингиз билан чин дилдан қўлайман. Оллоҳдан мустаҳкам ирода тилаб қизингиз

Гулиногор

**

Алми
опақонимиз
МУҲАММАДЖОН
ВАНИЛДОРЖОН!

Сизларни таваллуд айёмингиз билан муборакбод этамиз!

Ҳаётингизда катта омадлар тилаймиз. Баҳор гулларидек гузал умр, мустаҳкам бахт, туганмас саодат тилаймиз!

Сарвар, Сардор, Руслан, Рафиза
Мушнингиз
Косон тугади

Кимматли олақонимиз АБДУРАҲМОНОВА
ҳамда олақонимиз ПОЛНАТЖОН!

Сизларни 9 май байрами, таваллуд кунингиз ва турмуш қурган кунингизнинг 50 йиллиги билан табриклаймиз! Оллоҳ турт мучангизни саломат, умрингизни боқий қилсин. Ун фарзандингиз 39 набира-эвараларингизнинг роҳатини қўриб ҳамиша ёшариб юринглар...

Қаюмовлар оиласи, Собиров Собит,
Ҳақимова Гулчехра

Хурматли
қизларингиз,
Абдунаби
ОРИЯНОВ!

Сиз ҳаётда элим, юртим деб ёниб яшаётган инсонлардансиз.

Сиздек, меҳр-оқибатли, фидойи инсонни 7-май таваллуд кунингиз билан табриклаймиз.

Дарингизни билмайди ҳеч ким,
Қалбингизни тушунас ҳеч ким.
Армон дарё, сиз қоласиз жим,
Қўзларингиз қулиб туради...

Сизга осуда ҳаёт, сиҳат-саломатлик,

чинордек боқий умр тилаймиз. Аллоҳ ҳамиша йулингизни ёрут қилсин.

Хурмат билан: акангиз
Муҳаммаджон, келинйонгиз
Ҳайринисо, фарзандларингиз ва суюқли
жианларингиз.

Хурматли
Қозоқбой ака!

Сизни тутилган кунингиз билан самимий муборакбод этамиз. Сизга узок умр, сиҳат-саломатлик, оилавий бахт тилаймиз. Дил изҳоримизни қуйилган сатрларда ифода-

лаймиз.
Устоз! Бузуқ дунё янгида-янги,
Янгибур дунёнинг ранги оҳанги,
Ҳатто янги эрур кулги жаранги,
Сиз туғилган кун бу, сиз туғилган кун,
Юракда янги ҳис, сўз туғилган кун.

Сизга яхши кайфият, илмий ва ижодий парвозлар тилаб, ҳурмат-эҳтиром билан

Нормурод Норқобил,
Барот Йраш,
Рўмон Келдиёр,
Орзуқул Қўдўзай,
Мунссар ва Муҳаббатхонлар.

Онақонимиз!

Сизни 75 баҳорингиз билан табриклаймиз. Узок умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз, бахтингизга умрингиз узун бўлсин!

Эҳтиром билан
қизларингиз:
Гўзалхон, Гаҳархон.

Хурматли
онақонимиз
Маърифатхон
Ҳозилбой
қизи!

Сизни 9 май таваллуд айёмингиз билан самимий муборакбод этамиз.

Сизга Оллоҳдан узок умр, мустаҳкам соғлиқ сўраймиз. Меҳрибон онақон, бахтимизга азиз далақонимиз билан қўша-қариб, яхши кунларимизга бош-қош бўлиб юринг.

Фарзандларингиз:
Абдуғани, Гулнора, Аслибек, Гўзал,
Сеvara ва келинйонгиз УҒИЛОЙ.

«ОИЛА»

Келишган, вазмин, нозик табиатли, турмушга чиқмаган қиз — ёши 30дан юқори бўлган, моддий таъминланган, Тошкентда уй-жойи бўлган, олий маълумотли, (бизнесчи), ахлоқли, меҳрли, ҳаётда ишончли ҳамроҳ ва бир умрга суянчиқ бўла оладиган кишини излайди.

«Оила — 507»

ЭЛОН

Тошкент шаҳар, Шайхонтоҳур тумани ҳокимияти томонидан рўйхатдан ўтган «Аҳмаджон-Алижон» хусусий фирмаси тугатилди. Даволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида 41-75-23 телефони орқали қабул қилинади.

Она!.. Таърифига сўз бормикан бу табаруқ зотининг... Хатто ёшлари бир жойга бориб қолган момоларимизда аллақачон дунедан утиб қолган онаизорларини ёслаганларидан нурез юзлари ёришади. Баъзан кузларидан соғинч ёшлари қуёлади...

Севинчдан қанот боғлаган дамларимиз ёхуд кунгилмиз ҳасрат домига ботаркан, беихтиёр «Онажон!» дея интиламиз, шундай эмасми, ахир? Бироқ болаликнинг айти бехтиёр, бегам даврида — гулдек гузал, азиз онангиздан айрилиб қолсангиз-чи? Кунда мактабдан келсангизда, охинодан куночлик билан сизга косада овқат, чойнакда чой кутариб чиққувчи онангизни кўрмасангиз? Мен ўзим негасдир бу ҳақда ҳеч уйламаган эканман. Бутун яна ортга қайтиб болалик даврининг уша дамидаги онам раҳматининг қиёфаларини кўз олдимдан бир-бир утказиб бошладим. Бунга Самарқанд шаҳридан

тахририятимизга Дилшоджон исмли боладан келган мактуб сабаб бўлди. — Биз бир пайлар Тошкентда яшоганмиз, — деб ёзди у. — Жула бахт

ОНАМИЗДЕК АЁЛНИ ИЗЛАЙМИЗ

ли эдик. Лекин бир кун ойим касал бўлиб вафот этдилар. Кичик укамча ҳали чақалоқ, ойим уни эмизарди. Мен онамни жонга яхши кураддим, соғиниб ҳар кун йилгидим. Тушларимда кўрармиканман, деб уйкуга ҳам вақт-вақт ётиб олардим. Лекин, мана бир йилки, онам сиз яшапмиз. Уйимизда ҳамма нарса уша-уша... Ҳеч нарса ўзгармагандек... Бунга онамнинг тинимсиз меҳнатлари сабаб бўлса керак деб уйлайман. Чунки, ҳалиям уйларимиз ораста, кийимларимиз озода, дамолланган. Отам ишдан келгач тузи

билан кир ювиб, дамоллаб, эртанги кун учун овқатларни пишириб, уйларни йиғиштириб, кейин ётади. Хатто онаси бор болалар ҳам биздек озода

кийинмайди. Дадам оғнимизга гард юқтирмайди.

Қариндошларимиз, дадамга уйланишни маслаҳат беришади. Бизга ҳам «Сизлар айтинглар, сизларга она керак-ку», деб уқтирдилар. Кейин, шу ҳақда оғиз очдик, шунда... Дадам қўзларига ёш олдилар.

«Қайдам, болаларим, кейинги «опа»ларинг сизларни ўз онангиздек севармикан?» деб «уҳ» тортдилар, «ким билди, сизлар билан тил топишиб кета олармикан?»

Ёш бўлсам ҳам дадамни тушунардим, тушунишга

ҳаракат қилардим. Ахир онажонимиз бирам чиройли, пазанд, озода эдилар-да, уларга тенг келади-ган аёл маҳалламизда ҳам йўқ эди. Буни қўшнилари-миз ҳам айтишарди. Айниқса, онамнинг ёшган ноларини макташарди.

Бир кун тўсатдан уйғониб кетдим. Қарасам, уйнинг чироғи ўчмаган. Дадам қўлларига ўчачам билан суяниб утирганча ухлаб қолибдилар. Қўзларидан оққан ёшлари билиниб турибди. Мен ҳам дадамни кучоқлаб йиғлаб юбордим. Ҳар қадамда онамизнинг йўқлиги, етимлигимиз сезилади.

Уйлай-уйлай дадамларга ердан беришга, сизларга хат ёзишга қарор қилдим. Юртимизда болаларга меҳрибон, бизга она бўлгучи аёл борлиги, меннинг ушбу мактубимга жавоб ёзишга ишониб шу хатни ёздим. Балки биз она меҳрига зор бўлганимиздек, болалар меҳрига зор бир аёл бордир, деб

уйладим. Ушбу хатимни босиб чиқарсангиз, зора уша булажақ онамизни топишга ердан булса... Отам — Давур Кенжаев — 36 ёшда. Иш жойида обрўли — эътиборли киши. Қуйдаги манзилни кўрсатиб, хат орқали бизга мактуб ёзилса, кунгилмиз шод бўларди: Самарқанд шаҳри, Кўксарой майдони — 1, 57-сонли алоқа бўлими Давур Кенжаевга.

Салом, билан самарқандлик Дилшоджон.

Мактубни ўқиб Дилшоднинг отасига, раҳматли онасига ҳам ҳавасим келди. Ажабо! Оқибат деган туйғунинг не эканини баъзан катталар ҳам унча қадрига етмайиган пайтда, болаларнинг тарбияси бузилаётгани, деган сўз-

Илинж

ларга қулоқ ўрганган пайтда бир бола отасини шунчалик тушуна... Эъозласа... Хонадонларнинг файзи бўлиб, отасига ҳамларидан бўлгучи аёлни топиб, онасини обод этиш учун тиришса...

Балки, Дилшоджондек ақли уғила она бўлиш орузидаги аёл чиндан ҳам қасрларидан яшагандир. Балки, шу хат баҳона уксик кунгиллар биралиб бир хонадон обод бўлса...

БАСИРА

МАЛИКА МОМО ЁЗАДИКИ...

Тахририятга келган мактубларни саралаш-тиб Қашқадар вилояти, Китоб туманидаги Доиёршайх қишлоғидан келган бир хат диққатимни тортди. ...Ички дард билан ёзилган сатрларни ўқирканман, беихтиёр олдс қишлоқнинг четидаги соқингана ҳовлида нажот излаб, бир-бирининг пинжига тикилиб мунгайишбигина утирган муштиллар икки аёл кўз олдимга келди. Ёзилдим. Сўнг иккинчи мактубни қўлимга олдим. Бу ҳам уша Доиёршайх қишлоғидан келган. Иккисини-да синчиклаб ўқиб чиққач, шундай уйга келдим. Қадимгилар «Мен боламга куяман, болам эса боласига куяди», дейишганидек, унинг бирини 80 ёшли Малика момо қизига қуйиб, ачиниб ёзибди экан. Унинг қизи С. Нахимова эса қизи Мухайнинг тақдирини баён этибди. Муштарийларимизга Малика момонинг дил изтиробларини тулалигича ҳавола қилмоқчимиз. Зора... Зора ушбу сузлар аввал ҳолаю кейин қайнонага айланган бағритош аёл Очилой ҳолага, аввалтабира жияну кейинчалик куев бўлиш Низоми Расуловнинг қулоғига бориб етса...

«Доиёршайх ҳада яшаб умримнинг 80 ёшга етганимда бошимга бу саволлар тупишини тўш билайми, болам! Шукур! Саккиз нафар фарзандимни барини уқитиб олий маълумотли қилдим. Аммо, «Қул билан қўқун аралаш» деганларидек, бир қизининг турмуши бузилди. Қайта турмуш қилгач, қизчаси Мухайнинг кунлигини утай отаси укситмасин деган уй билан ўзим олиб қолди тарбияладим. Кунлида ота меҳрининг кемтиклиги бор деб авай-

лаб воёга етказдим. Мактабни битиргач, Тошкентдаги чет тиллар институтида Очилой ҳоласининг қизлари билан ўқиди. Битириб ҳам келди. Ким билди дейсиз, хато қилдиммикан ёки сўлтон суягини хор қилмас, деган ақидага ишондимми... Мухайни катта қизим Очилойнинг ўғли Расулга унашдик. Тоғано-ҳолалар билан қайлашиб чиройли туй қилдик. Ҳамма қатори елкамдаги қарзимдан қутулдим, деб мен ҳам суюнгандим. Севинчимдан йиғлагандим.

Аммо... На иложим, қувонишга шошган эканмиз. Очилойнинг саккиз фарзанди қатори талашиб-тортишиб ўсган, қизлари билан Тошкентда бирга ўқиб келган набирам Мухайе қутилмаганда ёмонотлиққа чиқа бошлади. Булар ҳали ҳолва экан. Охири қалтаклардан беиз кетдим, уриб-суқса ҳам парво қилмайдиган, ҳеч нарсани сезмайдиган бекфарқ, лоқайи бўлиб қолди. Қарангки, уруш-суқшлардан зада бўлган шўрлик набирамга руҳий эгарий бошланган экан.

Ва ниҳоят набирамнинг бундай ахлоқта тушанидан заррача изтироб тортмаган қайнонаси — қизим Очилой — уни қиздан ҳайлаб юборди. Онаси, қизим шўрлик эримжон, савдодий ҳолга тушган фарзандини зор-зор йиғлаб бағрига олди. Бор-будини сарфлаб давлатлади. Бу орада набирам сая узига келди. Кейин давлат томонидан унга нафақа тейин қилинди. Ҳозир куев бўлиш Низоми Расулов Тошкентга кетган, қайдадир ишлайди. Яқинда етти маҳаллага даниллади туй бериб қайта уйланди. Лекин менинг набирам билан ажралиш устун суллари бўлмаганди, шунисиға хайрон қолдим.

Нимаки бўлса Аллоҳдан, улмаган қул кўнини кураверар экан. Майли, Расул ҳам уйланди. Балки янги оиласи билан яшаб

Изтироб

кетар. Бироқ мен Мухайнинг қизчаси тақдирини уйлаб изтиробладим. Кечалари уйкум учиб кетади. Чеварам бўлиш бу қизчанинг тақдирини энди нима бўлади? Онаси сизмаган, онаси ёмонотлиқ бўлган уйда боласининг ҳоли не кечаркан? Бунинг устига йиллар ўтса ҳамки, набирамга боласини кўрсатгимасам? Меҳрсиз қариндошлардан яхшилик кутиб булармикан? Нима қилай, иккиси ҳам қизим, ахир! Икки ут орасида қолдим-ку, қарганимда...

ТАХРИРИЯТДАН: Қариндош-уруғлар орасидаги қўла-андачиликни кўп эшитиб, гувоҳ бўлганмиз. Минг афсуски, бундай яқинлиқнинг оқибатида унлаб оилалар бўзилиб, қариндошларнинг бир-бирларига душман бўлиб қолганларини кўп кузатганмиз. Опа-сингилу, ака-укаларнинг қудаличилиги аксар евланиш билан якун топаркан, икки уртада ўз фарзандларини муросага келтири олмаган оналарга қийин бўлади. Пайтдан фойдаланиб Очилой ҳолага шундай демоқни истардим:

— Инсоф қилинг, Очилой ҳола! Ўз жигарингизнинг кунгли ярим бўлиб ўсган қизини шунчалик хор этдингизми? Бандалдан уялиб, Хулудан қўрмадингизми? Онангиз-чи? Кимга қуйсин? Сизгами, набираситам ёки она меҳридан бенабаси уеши керак бўлган чевараситам? Балки ҳалиям эгулик, жигарчилик ришталарини боғлаш мумкинлири? Акс ҳола... Акс ҳола саксон ёшга борган пайтингизда, бундай воқеалар сизнинг ҳам бошингизга тушмаслигига ким қаролат беради? Ахир, қайтар дунё, деб бекорга айтмаганлар-ку...

САЙИД АЛИ
тайёрлади

Оқибат

Кейинги пайтларда негадир Рустамнинг хотинига муносабати ўзгариб қолди. Олдингидек мулоимлиги йўқолиб, курс-қўпол муомала қилишга ўтди. Булар-булмасга уруш-жанжал чиқарилган бўлди. Сўкиб-жеркиб, ҳаттоки қўл кутариб уралатган одат чиқарди. Баъзан уйига кеч қайтар, баъзан мутлақо келмасди. Муқаддас ҳаммасига чидади. Бардошли, иродали аёл экан. Унинг урнида бошқаси бўлганда аллақачон бунақа эрнинг бахридан кечган бўларди. Шунақа деймизу аммо масаланинг яна бир нозик томони бор-да. Дилноза дадасини таниб, катта қиз бўлиб қолди ахир. Муқаддас қизини уйлаб, эрининг барча азоб-уқубатларига чидади. Уни тирик етим қилгиси келмасди.

Рустамнинг эса ўз оиласидан кунгли совиб кетганининг боиси бор эди. У битта қиз билан ўтишни хоҳламади,

рангнинг паст», — дея улағайлаб бошлади. Шунда қизи, онанинг якка-ёлиғ эркатойи Дилноза «Ойижоним касал бўлиб қолдилар. «Тез ерд» келди, уқол қилди. Ойижоним, ақинда менга ука олиб келар эканлар», дея бижиллай кетди. «Дилноза, жим бўл, адажонинг ишдан қарчаб келганлар!» Муқаддас қизининг оғзига қопқоқ бўлди. Рустам хотинига ёвқарап қилди.

— Қанақа ука, нима деяпти?

— Вой адажониси, қон босимим ошиб кетибди, қўшнимизи Салтанат опа «тез ерд» чақирдилар. Шунда докторлар қуришиб, яқинда фарзандли бўлишимизни айтишди.

— Менга бола керак эмас, эртагаёқ бориб болангни олдириб келасан, бул-маса мен кетаман.

— Ахир неча йиллаб кутган орзула-

«МЕНГА БОЛА КЕРАК ЭМАС»

угил қуришни истарди. Айни шу мақсадда хотинига билинтирмай ёш қизга уйланиб олганди. Хатто ундан қиз фарзандли ҳам бўлганди. Уйига бормаган кунлари униқиди тунаб қоларди. Янги эрнинг ноз-фироғи эскиниқига қараганда жозибалироқ шекилли, Рустам кўпроқ у билан бўлиб Муқаддасни унутиб қўйди. Уйига гоҳ бориб, гоҳ бормай яшаб юрди. Ана шундай кунларнинг бирида Муқаддас эрининг кунлига қўл солиб қурди.

— Адажониси, қаерда эдингиз, ахир қизингиз Дилноза сизни соғиниб қолди-ку? — деди мулоимлик билан.

— Ишинг бўлмасин, мен хоҳлаган жойимга бораман, хоҳлаган ишимни қиламан, — деб жеркиб берди эр.

Шундан кейин қўп ўтмай Муқаддас бетоб бўлиб қолди. «Тез ерд» шифо-кори келиб қурганида, унинг яқинида фарзандли бўлишини айтади. Муқаддас севинчидан юраги ерилаёзди. Рустам акам ёшитиб роса суюнсалар керак, деган ширин хаёллар билан эрининг ишдан қайтишини интизорлик билан кутди. Аммо эшикдан хумрайиб кириб келган эри хотинининг авзойига қараб: «Ҳа, сенга нима бўлди, бунча

римиз... Мен қандай қилиб ўз қўлим билан фарзандимни улдираман, — деди Муқаддас синиқ товушда.

— Бўлмаса, мендан айрилсан, — деб Рустам уйдан чиқиб кетади. Орадан кунлар, ойлар ўтса ҳамки, ундан дарак бўлмади. Муқаддас не-не азоб-уқубатлар тортмасин, барига чидади, бардош берди. Ундаги аёллик шаъни ва гурури устун келди. У угилли бўлди. Рустам акам суюнсин, деб бу хушхабарни унга етказди. Лекин хаёллари сароб бўлиб қикди. Рустамнинг «Фарзанд униқ, ўзи исм қуйиб, ўзи боқиб олаверсин», — деган жавобини эшитиб юраги музлади.

Рустамга ота-оналари ҳам, қайнона-қайноталари ҳам қўп насиҳат қилишди. «Угил бола, сенга суюнчиг бўлади, улганингда чин уйингга кузатди» — дейишди. Барибир Рустам қулоқ солмасди, ўз билганидан қолмади. Икки оғини бир этикка тикиб «Менга фарзанд керак эмас», — деб туриб олди.

У бошқа хотинидан фарзанди борлигини айтишга ботинолмади.

М. АҲАДОВА

Жамила ЭРГАСHEBA

СОФИНА

Ҳикоя

Мен сени ҳайдаган кун...
Сен менга «ҳайдама» деб илтижолар қилган кун...

Киприк ҳам қокмай, лабларини қаҳр билан қимтиганча, айл турган жисмимни жоним алақачонлар тарқ этиб, сенинг пойинга бош уриб етган эди. О-о, озурда жоним-а, унинг қули бўлса экан, кейинги олти ой ичида оппоқ бўлиб оқарган сочларингни, қимтиганига турган елкаларингни силас...

Сен кузларимдан-да, сузларимдан-да заҳар-заққум етилиб турган бўлса-да, юрак-бағрим қону зардобга тулиб турганини билар эдинг.

Била туриб, қутилмаганда, урнингдан сапчиб турдинг-у, кетинга чоғландинг. Эҳтимол, сунгги бор илтижо қилмоқчи бўлиб жуфтланган лабларингга изн бермадинг. Зарда билан қул ситтадинг: «Э-э!».

Остонага етганда менга қараб, «Мунча чиранмасанг! Кунглингдагини куриб турибман-ку!» дегандек, лабларингнинг бир чети билан масхараюмуз қилиб қуйдинг. Е «Ҳали курамай, ҳолинг не кечинибди!.. Ким бўлдинг, бунча нархингни оширасан!» демуқчидинг?

Билмадим. Аммо куриб турибман, остонадан сен эмас, сувратинг чикди сузалиб. Бир оғиз «тухтанг!» деган сўзим бу сувратта жонини қайтарар эди. Лекин мен сени тухатмадим. Ортиқ ёлвормоққа эса сенинг гуруринг йул бермади.

Мен икки утнинг уртасида қолдим. Бир кунглим тобутнинг изидан дол солиб югурётган боладек изингдан изиллаб чопди. Кета-кета ортига қараб, ҳамон тошдек қотиб турган жисмимга гина қилди: «Сен нега ҳайкалдек қотиб турибсан, вужуд? Ахир, сен ҳам одамсан-ку. Бахтли бўлмоққа, севилмоққа ҳақли одам!».

Вужуд кунглиннинг гинасига жавоб қайтармади. У ҳақиқатан ҳайкалга айланган эди, жонсиз бир ҳайкалга. Кунглини дарвозадан нарига қуймадилар: хотин-халаж жано за кунга қабристонга бормайди.

Кунглим минг йиллик удуларнинг темир дарвозаларига, нақшшор деворларига бош уриб йилгади...

Бир пайт этакларим тортқиланаётганини сездим. Қарасам, муштдек қучуқваччалигидан қўлимдан емак еб улгайган Олапарим!.. Қўйлагимнинг этакларидан охишта тишлаб олганча, ичкарига тортқилар эди. Кузларини кузимдан олмайди.

Унга тикилиб туриб, беихтиёр армон қилдим: «Нега ит бўлиб яралмадим? Агар ит бўлиб яралганимда, чопқиллаб изингдан етиб олар эдим. Оёқларингга бош уриб,

суйкалиб, меҳрингни қозонар эдим-да, одам бўлиб, севиб-севилиб кира олардим. О-о, менга куп нарса керак эмас, сен ҳатлаб утадиган табарруқ остонадан бир парча жой бўлса кифоя. Унга кирган-чикканингда кузларингга туйиб-туйиб тикилсам, сенинг соғ-омонлигингни уз кузларим билан куриб турсам, бас. Сен ишга кетгач, ҳовли буйлаб юриб, сенинг қадамларинг теккан ерларни қиллаб-қиллаб, лаззат олсам бас».

Ох, армон бўлди, ит бўлиб яралмаганим...

Мен эса итдан-да чорасиз бир жонмай. Оёғим еттидан жой — музлаб етган, тошдек болиши тушак...

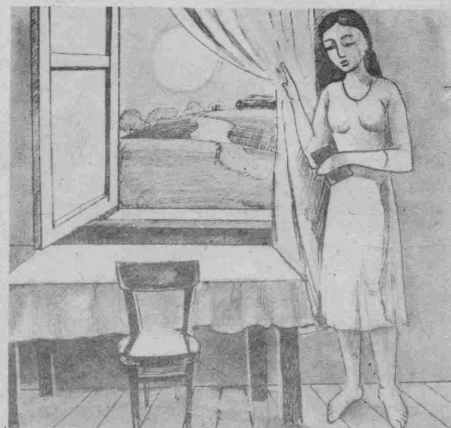
Дарвозадан қайтган армонли кунглим аза очди. Жони бутзилда қирқираб етган ивиқлирик жисмимни гир айланиб садр тепа бошлад:

*Гамдин ўзга неъмат қўрмай фидо бўлган жоним-ов,
Ер оласи зар-иптизор, дадо бўлган жоним-ов,
Қачна айтиб билмайдик, ҳеч пугамас дарларинг,
Ҳаму ҳисрон сарфисидо адо бўлган жоним-ов.*

Енида — садр тушаётган кунглимнинг енида бошларига оппоқ қийик ташлаб олган, юз-кузларидан нур етилиб турган бир кунглим мен томон кузларини узатиб турарди. Танидим, буям узимнинг бечора кунглим:

— Сен... нима учун йиғлаётирсан? — унинг овози ҳам меҳрга, нурга тула эди. — Обруйингни сақлаб қолишга қудрат топа олганинг учунми? Инсон учун обру билан фарзанддан улутроқ нима бор? Худо сизларни бир-бирларингиз учун яратганда эди, васл йулида шунча оғир йуқотишларни бино қилмаган бўлар эди. Йуқотадиган нарсаларингнинг баҳосини ҳеч чамалаб қурдингми? Умрингнинг баҳоси билан тенг-а!.. Топадиганларинг-чи? Умуман, топа олармикансан ўзи? Одамзод бир умр ўзини-ўзи била олмай утиб кетади. Сен бир умр йиққан-терганларингни бир четга суриб қуйиб, узингни бағишлаётган одам ким? Унинг кунгли ҳам барча бегона кунглилар каби бир сирли қудуқ эмасми?

Сен ким учун йиғлаётирсан? Унга бўлган муҳаббатинг кузларингни қур қилиб қуйибди. Сен уни, ўзингча, ҳар қандай нуқсонлардан ҳоли, илоҳий ҳилқат, бахтининг ягона тимсолига айлантирдинг. Яхшилаб уйлаб қур, қилган амаллари, деган гапларини тарозута сол, улча! У ҳеч қандай илоҳий ҳилқат эмас, бахтга тимсол ҳам эмас! Ҳамма

хом сут эмган одамлар каби неча хил фазилату нуқсонларга эга бир жонзод. Ҳамма нарсадан кечиб, васлига етган куннинг арзимас бир пасткашлигини қура-сан-у, бору йуғинг буткул барбод бўлади. Йуқ, бундайин, бундан ҳам бешбаттар пасткашлиқлар ҳар кунни ен-атрофингда минг мартабалаб содир бўлаётир. Аммо уларга сенинг кузинг урганиб қолган. Унинг пасткашлигини эса қутара олмайсан.

Чуқки сен уни севасан. Унинг учун хону монингдан кечгансан. Жонингни ҳам бағишлашга тайёрсан...

... Мен индамадим. Бир нарса демакка ҳолим йуқ эди. Садр тушаётган кунглим ҳам беҳолгига тушакнинг бир четига чукди.

Беихтиёр ҳамон мен томон узалиб турган кузларга қарашим. Бу кузлар худди нурдан бино бўлгандек шарфод, нозик, томирлари ҳам яққол кўриниб турар эди. Мен уларга осилиб уримдан турдим. Бутун вужудим ҳижрон уқларидан илма-тешик бўлиб кетган, жароҳатларимдан қон силқиб турарди. Уз аҳволимдан узим ҳижолатланиб, ерга қарашим. Кунглим бошидаги оқ қийикни елкамга ташлади. Яраларим қуздан пана бўлди. Фақат кузларимни яширмоқнинг илоҳи тоғилмади.

Судралиб тошпойна енига бордин. Ҳаммаси жойида: келишпан, мағрур, сарвлек ади қад. Фақат кузлар!

Яна уша кузлар!.. Мен уларга қараб яна сени қурдим. Ич-ичимдан дунени бузиб бир уқирик келди: «Мен сени соғиндим! Соғиндим!..»

Кимдир қийиғимдан тортди: «Кимни соғиндинг? Уним, бахтинингми? Ҳа, балки бахтингни соғингандирсан...»

Мен сени ҳайдаган кун... Сени уйимдан ҳайдаган эдим, ҳолос.

Жамила Эргасева бешта виллоятда утиб бориладиган чегара юртимиз Сурхондарёда яшайди. «Аёл ва Замон» газетининг бош муҳаррири. Унинг «Иқдор» ва «Интиқом» деган китоблари чиққан. Уларда талай қисса ва ҳикоялари жам бўлган.

Биласизми, наср ёзиш кўпинча эркак адибларнинг иши саналади. Ҳақиқатан ҳам насрнавиёс хотин-қизларимиз бармоқ билан санарли. Айтиш жоизки, биздагина эмас, умуман, дунё адабиётларида аҳвол шундай ва бунинг табиий сабаблари ҳам аён: наср адибдан катта куч-қувватни, вақтни, тасвирда мумкин қалар ҳолис, ҳатто шафқатсиз бўлишни талаб қилади. Аёл... вақти ҳаминша қисобли аёл бу ишга қандай жазм этсин? Тасвир бобида ҳам аёлга қийин: у — табиатан таъсирчанлирки, анчайин хатти-ҳаракат ҳам унга кучли таъсир этиши оқибатида қалам кузланган мақсаддан четга бурилиб кетиши, демак, совуққон — йул бошловчи Ақл урнини «кучаси куп Кунглим» эгаллаб олиш хавфи ҳаргиз муаллақ туради.

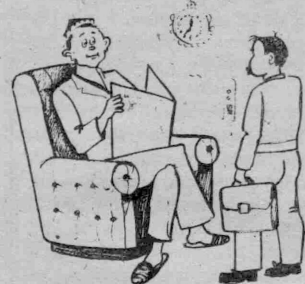
Энди барча шу тусиқларни босиб ута олган Аёл ёзувчини тасаввур этинг-чи?

Бундайларига қойил қолиш керак. Бунинг устига, маҳорат бобида талай эркак адиблардан ҳам утказиб еза олса...

Жамила — ана шундай адибларимиздан бири... Мен унинг минг километр йули босиб келган ҳикоясини сизларга тавсия этиш билан сўзимга нуқта қуяман.

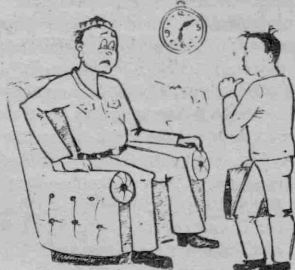
Шукур ХОЛИМРАЗЕВ

Рассом кинояси

Бола: — Дада, мактабимиз ремонт учун пул берар экансиз...

Бола: — Дада, эртага ўқитувчимизнинг туғилган кун экан...

Бола: — Дада, эртага имтиҳон, кейин директоримиз айтидиларки...

Шифокор: — Нима бўлди? Хотин: — Ҳеч нарса, фақат болалар мактаб, ўқити туғисидо дағирлиганди... Шифокор: — Тушунарли.

Н. ХОЛМУРОДОВ чизган расмлар

Оила ва жамият

Муассисларимиз: Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар қўмитаси, Болалар жамгармаси ва «Соғлом авлод учун» Халқаро хайрия жамгармаси

Шioriимиз:
Оила - жамият фахри

БОШ МУҲАРРИР: ДИЛБАР САИДОВА

Телефонлар:
Бош муҳаррир - 133-28-20
Котибият - 34-86-91
Эътилолар бўлими - 136-56-52

МАНЗИЛИМИЗ
Тошкент - 700000,
Амир Темур кўчаси,
1-тор кўча, 2-уй.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзил Тошкент, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.
Босишга топшириш вақти - 20.00
Босишга топширилди - 19.30

Ҳомий
«Матбуот тарқатувчи»
акциядорлик жамияти

Обуна индекси - якка обуначилар учун 176
ташкilotлар учун 177
Руйхатга олиш № 33
Буюртма Г- 031
29711 нусхада чоп этилди.
Формати А-3, ҳажми 2 босма табоқ.
Чоршанба кунлари чиқади.
Баҳоси эркин нархда.
Навбатчи Раҳмон ҚОДИР